

Jürgen Beyer, Ph.D.

teaduslik assistent
Baltic and East European Graduate School
Södertörns högskola
S-141 89 Huddinge
<jurgen.beyer@sh.se>

külalisprofessor
Eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool
Tartu Ülikool
EE-50090 Tartu
<jyrge@haldjas.folklore.ee>

Kirjeldus projektile „Eestirootslaste keel, ajalugu, kultuur“

Olen mõelnud osaleda järgmiste suuremate-väiksemate projektidega, mida viin läbi osaliselt ma ise, osaliselt koos teistega või mida viivad läbi teised isikud.

1) *Väitekirj kirjasõna kasutamisest eestirootslaste, eestlaste ja lätlaste seas ajajärgul alates 1630-1820.* Loomulikult tahan eestirootsi projekti raames töötada peamiselt materjali eestirootsi osaga. Võrdlus eestlaste ja lätlastega on siiski väga asjakohane, rohkem kui näiteks võrdlus nn rahvusvähemustega Euroopa lääne- või kaguosas. Selle raamatu kirjutan üksi.

2) *Läänemereprovintsidest pärinevate rootsikeelsete trükiste väljaandmine CD-plaadil (elektrooniliste faksimiiidena.* Mis puutub eestirootslaste kasutuseks mõeldud trükiseid, siis kuni aastani 1800 anti välja umbes 7 trükist (enamjaolt aabitsad, katekismused ja kirikulauluraamatud). Peale 1800.a tõuseb trükiste arv ja ka varieerub rohkem. Väljaandmist võiks kombineerida andmebaasiga, mis võimaldaks otsinguid erinevate kriteeriumite kohaselt (vrd CD-l asuv andmebaas trükistest kuni aastani 1710, mille väljaandja on Eesti Ajalooarhiiv, ning mis asub ka aadressil <http://www.eha.ee/plakatid> - ainult üks neist umbes 1100st trükisest puudutab eestirootslaste). Projekti võiks laiendada hõlmamaks kõiki rootsi- ja soomekeelseid trükiseid Läänemereprovintsidest. Siinkohal tõuseks nende arv umbes 170ni, arvestades aega aastani 1800. Suur osa selleaegsest kirjandusest on säilinud üksnes ühes või üsna vähestes eksemplarides. Faksimiiilväljaanne annaks panuse selle kultuuripärandi säilimisele.

Ajutine bibliograafia rootsi- ja soomekeelsetest trükistest kuni 19. sajandini on allakirjutanu poolt juba välja töötatud. Nende trükiste leidmiseks, skanneerimiseks ja andmebaasi sisestamiseks on tarvis assistendi abi. Sõltuvalt mahust (ainult “eestirootsi” trükised kuni aastani 1800 või kõik kuni aastani 1945) võib juttu tulla veerandist kuni kahest töökohast ühe aasta jooksul.

3) *Vanad Vormsi hauakivid CD-plaadil.* Vormsi surnuaial on suur kogu rõngasriste, millel on kirjutised lahkunute kohta. Vanimad kivid pärinevad 18.sajandi lõpust. Tekstid on üsna lakoonilised (nimi, sünni- ja surmadaatumid, piiblisalm), ent ometi huvitavad. Tundub, et nad

sisaldavad süstemaatilisi kirjavigu, mis võivad sõltuda kohalikust murdest. Peale selle ei anna nad loomulikult isikuajaloolist teavet. CD-väljaanne võiks sisaldada järgmist: foto, transkriptsioon ja lisaandmed – osalt hauakivide kohta (materjal, kirjatüüp, kuidas on säilinud, asukoht surnuaial), osalt teistest allikatest pärinev informatsioon lahkunute kohta (nt kirikuraamatutest, mida säilitatakse Eesti Ajalooarhiivis Tartus). Kogu teksti peaks olema võimalik otsida.

Põhjalik sissejuhatus peaks käsitlema kivide kunstiajaloolist tähendust ning nende suhet sarnaste hauakividega Eestis, Soomes ja Rootsis. Peale selle tuleks seal anda teavet kivide valmistamise kohta. Kas autoriks oli professionaalne kiviraidor? Kes valis tekstid? Milline osa elanikkonnast maeti sel viisil? Sellised küsimused omavad tähtsust ka hauakirjade keele analüüsimisel. Projekti võiks läbi viia eriülesande või doktoritööna skandinaavia filoloogia või kunstiajaloo alal (võib-olla üks üliõpilane kummaltki alalt). Peale selle on vajalik tehniline abi tekstide toimetamisel. Projektile oleks teatud praktiline tähendus muinsuskaitse ning Vormsi küllastavate turistide jaoks.

4) 18. sajandi eestirootsi katekismuste ja kirikulauluraamatute analüüs. Svebiliuse katekismuse seletus ning ametlik kirikulauluraamat aastast 1695 anti välja ka Eestis (1731, 1742, 1767). Tiitellehed jäid suures osas muutmata, ent sisu vaadati üle pietistlikus, kui mitte koguni herrnhuutlikus vaimus. Väljaannete vaheliste erinevuste ja konsistooriumiprotokollide analüüs võiks selgitada, mis nende riigirootsi perspektiivist vaadatuna skandaalsete muudatuste taga seisab. Käesolev projekt tahab samuti pühenduda eriülesandele, võimalik, et ka teistel aladel kui skandinaavia filoloogia, nt teoloogia.

Olen valmis juhtima lihtsaid osaprojekte ja juhendama nendega seotud üliõpilasi selles osas, mis jääb minu kompetentsi (murrete alal pole ma kindlasti kompetentne!)

Eelarve:

Jürgen Beyer: ajavahemikuks jaanuar 2005 kuni juuni 2006: 0,5 aastast kohta; ajavahemikuks juuli 2006 kuni detsember 2009 üks aastane koht (kokku 4,25 aastast kohta).

Üliõpilane (doktorand): 7 aastast töökohta

Assistendid: 1-3 aastast töökohta

Materjal: Digitaalne fotoaparaat Vormsi hauakivide jäädvustamiseks (võib-olla võimalik laenutada)

Skanneerimine: mikrofilmide / digitaalsete koopiate tellimine Rootsi, Eesti, Soome, Läti jms raamatukogudest.